

ESSENCE AND CATEGORIES OF SOCIAL SUPPORT SYSTEM¹

NIKOLAY NIKOLOV

ASSOCIATE PROFESSOR PHD
LECTURER IN DEPARTMENT "SOCIAL WORK"
AT KONSTANTIN PRESLEVSKY – UNIVERSITY OF SHUMEN

BULGARIA

NIKOLAI_S@ABV.BG

ABSTRACT: SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION IS A CONSTITUTIVE ELEMENT OF SOCIAL POLICY PURSUED BY THE STATE AND AN ESSENTIAL COMPONENT IN THE OVERALL DEVELOPMENT OF SOCIETY. SOCIAL PROTECTION IS CONSIDERED AS A SYSTEM OF SOCIAL MEASURES AND ASSISTANCE, SUPPORT AND SERVICES PROVIDED TO INDIVIDUALS OR GROUPS OF SOCIAL SERVICES TO OVERCOME OR MITIGATE THE VITAL DIFFICULTIES AND MAINTAIN THEIR SOCIAL STATUS, VIABILITY AND COMPLETE ADAPTATION IN SOCIETY. THE CORE OF SOCIAL PROTECTION IS SOCIAL ASSISTANCE. IT IS AN AMALGAMATION OF SEVERAL TARGETED STRATEGIC DIRECTIONS, FORMING THE PARADIGM FOR THE ESTABLISHMENT OF SOCIAL JUSTICE AND SOCIAL PROTECTION, ELABORATED IN THIS MATERIAL.

KEY WORDS: SOCIAL POLICY, SOCIAL PROTECTION, SOCIAL ASSISTANCE, SOCIAL MEASURES, SOCIAL INSTITUTIONS, SOCIAL RISKS, SOCIAL SOLIDARITY, EQUALITY, PLURALISM, HUMANISM, DISCRETION NEEDED SUFFICIENCY, COOPERATION, SOCIAL WORKER, SOCIAL WORK, CUSTOMER, SOCIAL RISK, COMBINED RISK, LARGE, UNEMPLOYMENT, GUARANTEED MINIMUM INCOME, DISABILITY, PERMANENT DISABILITY, DISABLED, DISCRIMINATION

1. Същност

Социалната защита на населението е съставен елемент от социалната политика провеждана от държавата и съществен компонент в цялостното развитие на обществото. Социалната защита се приема като система от социални мерки и съдействие, подпомагане и услуги, оказвани на отделните лица или групи от населението от социалните служби за преодоляване или смекчаване на жизнените трудности и поддържане на социалния им статус, пълноценна жизнеспособност и адаптация в обществото. (вж. Курбатов и кол., 2003, стр. 64)

Ядрото на социалната защита е социалното подпомагане. Философски погледнато зараждането на идеята за социално подпомагане може да се разглежда дуалистично. Първата възможност е породена от желание за социално равенство в обществото, а втората – в отговор на съществуващото и винаги съществуващото социално неравенство в него. Отговорът на дилемата се намира в осъществяваната идейно-политическа платформа в конкретен историческия момент. В зависимост от политиката за развитие на обществото, равенството може да се разбира като създаване на равни обществени условия и шансове, а може да се разбира и като равенство в разпределението на доходите и потреблението на жизнените блага. Логично е за съвременните

¹ Материалът е част от монографията на Николай Николов „Системата Социално подпомагане”, Шумен, 2008

демократични общества да гарантират равни обществени условия и равни възможности за всеки негов член.

До момента, предвид социално-икономическите условия в България, системата на социалното подпомагане е ориентирана преди всичко върху мерките за пряко подпомагане на лицата в неравностойно положение. Това е обяснимо, тъй като в сравнение с предпазните мерки, целящи предотвратяване на дълбоката бедност, последващите помощи струват по-малко на бюджета. Радикалното решаване на въпросите за бедността обаче изискват провеждане на активна социална политика, която да съчетава икономическите мерки с ограничаване на причините и факторите за възникване на бедността.

Социалното подпомагане в общи линии се идентифицира като стратегическо направление в социалната политика на страната. По-скоро то представлява сбор от няколко целенасочени стратегически направления, формиращи парадигма, за установяване на социална справедливост и социална защита. Най-общо могат да бъдат разграничени три вида стратегии:

- предотвратяване на рисковете;
- смекчаване на последствията;
- справяне с последствията;

Общите насоки в стратегията за предотвратяване на рисковете са ориентирани към намаляване на вероятността от неговото възникване. Това означава създаване на перманентни условия за икономическа и институционална стабилност на държавата, с цел изгражда и установяване на адекватна законова и нормативна база. В началото на прехода у нас това бе непостижимо, предвид общата стопанска конюнктура, финансовите кризисни моменти и общата макроикономическа дестабилизация.

Стратегията за смекчаване цели намаляване на потенциалния негативен ефект от риска. Изпълнението ѝ е възможно, само ако се стимулира кумулирането на индивидуални средства във фондонабирателни структури – осигурителни или застрахователни фондове. Така индивидуално лицето е в състояние да ограничи негативните последствия на рисковете.

Стратегиите за справяне са насочени към постигане на поносим резултат от рискове, които не са предвидени в стратегиите за смекчаване, т.е. попадат извън осигурителните рискове. Примери за обществена намеса в тези случаи са прякото социално подпомагане в пари или натура, както и социалните грижи. В началото на прехода това бе основния начин за справяне със социалните рискове, на които беше изложено населението в България.

2. Дефиниране, функциониране и принципи на социалното подпомагане

Материалната форма на подпомагане и до днес си остава най-обемната и масовата социална работа. Констатацията преди всичко е вярна, защото това е държавна социална политика, която се изпълнява от сериозен административен формат, в който работят приблизително 5 000 души. По своята същност подпомагането не е просто разпределение на бюджетни средства, а осъзната необходимост за установяване на социална справедливост, сигурност и гарантиран жизнен стандарт.

Социалното подпомагане е комплекс от подпомагащи дейности, предоставящи финансови, натурални или материални средства под формата на помощи или услуги с цел задоволяване на жизнени потребности и постигане по-добро качество на живот. То е вид социална работа, която се основава на индивидуалния подход и оценка на

конкретните потребности на лицата и семействата, като се извършва по начин, който да запазва човешкото достойнство. (вж. ЗСП, 2008, Чл.1) Социалното подпомагане е безвъзмездна социална подкрепа на нуждаещите се, която се реализира на базата на държавния бюджет.

Социалното подпомагане, както и цялата социална политика в България, е нормативно регламентирана, където в специализирани законови и подзаконови актове конкретно и коректно е описана методиката за изпълнение.

Целите на подпомагането са ориентирани към лицата, които без помощта на друго не могат да задоволяват своите основни жизнени потребности. То е формална практика за укрепване и развитие на обществената солидарност в трудни житейски ситуации. Ориентацията му е към подпомагане на социалната реинтеграция на лицата, които получават социални помощи и подпомагане на трудовата заетост на безработните лица, получаващи социални помощи. Реформите в системата нормативно се регламентирант децентрализацията и насърчаването за частна инициатива чрез предоставяне на социални услуги от физически и юридически лица. (вж. ЗСП, 2008, Чл.1)

Социалното подпомагане в рамките на социалната политика изпълнява различни функции. Те могат да бъдат обособени в няколко направления:

Първа и основна функция на подпомагането е защитната. Тя е първична функция и същевременно най-старата. Конкретиката на първичността позволява и приемането на други, но също адекватни наименования: подпомагаща, съхраняваща, гарантираща и т.н., но семантичната натовареност остава една. Създаване на балансиращи фактори, чрез действието на които се променят социално-икономическите и политически условия за отделния индивид или група, за да преодолеят моментна криза и да излязат от състояние на депривация. Защитната функция предполага хетерономност при проявяванията и степенуване на въздействието. Най-ниското ниво на проява е в задоволяване на елементарни индивидуални или групови жизнени потребности. Най-високото – проява на ниво общество с цел запазване на социалния интегритет, съхраняване на социалната сигурност.

Защитната функция представлява сбор от два компонента, диференцирани на база субектно-обектни въздействия. При субективната защита на преден план излиза човекът и необходимостта да битува в условия на сигурност и защита. От това следва, че подпомагането участва в запазването на човешкия фактор и е своеобразен регулатор при процеса на възпроизводство на човешкия ресурс. Здравословното състояние, семейното положение, трудовия статус на индивидите са все фактори, които могат да се определят като субективни и които изискват социална защита.

При обектната защита се визира обществото и по-конкретно производствено-икономическите отношения в него. Тя интегрира както преки, така и косвени въздействия на подпомагането върху икономиката. От една страна, подпомагането оценява човека и неговите способности като агент на производството. От друга страна производствено-икономическата функция на подпомагането се свързва с осигуряването на макро-икономически ефекти. Става въпрос за това, че социалното подпомагане съдейства за общата икономическа резултатност в страната. (вж. Статев, С., 1999)

Следващото направление е обществено-политическата функция на социалното подпомагане. Най-важния израз на тази функция е преобразуването на социалната структура на обществото. В зависимост от характера и целите си подпомагането може

да предизвиква разместване на съществуващите класи и социални групи, да съдейства за тяхното сцепление в името на национални интереси и ценности, или да действа дезинтегриращо. Това направление се свързва непосредствено със следващата функция.

Последно е функционално направление на социалното подпомагане се свързва с разпределителните отношения в обществото. Известно е, че тези отношения са част от социалната политика, която регулира определен дял от обществените отношения. На преден план излиза макроикономическата теория за целесъобразността на разпределението и съотношенията в него. Според нея, след като има свободен пазар и пазарни отношения в обществото, би било редно и справедливо пазарът да бъде регулатор на разпределението, тъй както справедливото разпределение на доходите се осъществява съобразно приноса на факторите на производството. Поставя се и въпроса тази ли "справедливост" трябва да бъде коригирана посредством общоприети морални ценности или държавата да поеме изцяло функциите по разпределението на собствеността, създадените доходи и да определя нормите на потреблението? Логиката на общественото развитие в условията на демократично общество предполага хуманизъм и справедливост в социалните отношения и не би следвало разпределителната функция на държавата да се аналогизира с друг тип общественоекономическо устройство. Повишаването на икономическата резултатност би довела до общо повишаване на благосъстоянието на населението, което ще доведе до по-нисък относителен дял на разходите за коригиране на социалните неравенства.

Основен принцип, залегнал в нормата за регулиране на социалното подпомагане, е то да се извършва по начин, който да запазва честта и достойнството на гражданите. (вж. ЗСП, 2008, чл.1)

Социалното подпомагане се основава върху редица други принципи, които го правят уникално, дълбоко хуманно и обществено значимо. Според Ц. Стойков, основополагащите принципи на тази дейност могат да се обединят в няколко групи.

Обществената солидарност е един от постаментите на социалното подпомагане. Тя намира израз във възпитанието на съчувствие и проява на щедрост към нуждаещите се. Прилагането на принципа се разглежда като характерна черта на обществените отношения в различните социални структури на съвместния живот – социални групи, общности, нации, и др. Елементарното проявление е свързано с обикновените човешки взаимоотношения на ниво социална група и се интерпретира главно чрез подпомагането на бедните от богатите, на болните - от здравите, на нуждаещите се - от обществото. На тази основа могат да се градират множество форми на проявления в зависимост от ранга на общественото ниво. Пример за нисък ранг е семейната солидарност, където се наблюдава споделена отговорност между представителите на активното поколение за създаване на условия за генерационна приемственост. Аналогично, пример за висок ранг е националната солидарност, при която се наблюдава действие на различни регулаторни механизми от страна на формалното обединение за пълна или частична защита от социални рискове.

Демократичността в социалното подпомагане се изразява във възможността нуждаещите се да имат право на личен избор на видове и форми на социално подпомагане. Този принцип предполага наличие на широк спектър от предлагане, а личният избор е възможно най-добрия вариант за съответствие между индивидуални потребности и номенклатура на предлагане. От няколко години се наблюдава динамично разширяване на видовете и формите на социално подпомагане и изборът реално става възможен.

Равенството при социалното подпомагане се осъществява като не се допускат пряка или непряка дискриминация, основана на пол, раса, цвят на кожата, етническа принадлежност, гражданство, политически или други убеждения, религия или вяра, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение или произход, членуване в синдикални и други обществени организации и движения.

Плурализъм на формите и ресурсите на социалното подпомагане, което означава наличие на реална и нормативна база за паралелно предлагане на държавни и частни видове и форми на социално подпомагане. Така на практика се изпълнява и принципа на обществената солидарност като съвместно държавния и частния сектор участват в процеса на смекчаване действието на социалните рискове. След реформите в системата на социалното подпомагане се разкри реално възможността за активно участие на бизнеса и неправителствените организации в системата. Благодарение на нея от няколко години наистина се наблюдава разрастване на видовете и формите на социални услуги у нас, тъй като към момента само до тях има разрешен, но контролиран достъп.

Хуманизъм – разглежда се като човечност, човеколюбие, уважение към достойнството на човека. Хуманистичната природа на човешкото мислене е намерила максимална експликация в системата на социалното подпомагане. Хуманизмът като мислене се изразява не толкова в готовността за преодоляване на условията, ограничаващи собствените действия, а най-вече на тези, предизвикващи страдание у другите. Хуманистичния мироглед е основан на признаване на неотменимите права на човека, в това число право на достоен, пълноценен и щастлив живот. В този смисъл социалното подпомагане се явява практическа реализация на хуманистичния манталитет.

Дискретността е задължителен принцип в дейностите от социалното подпомагане. Тя намира израз в опазване на тайната на получената информация между обектите и субектите участници в процеса на подпомагането. Предвид факта, че в социалното подпомагане установяването на профила на нуждаещия се е документална процедура, изобилстваща от лични данни, тя става достояние на трети лица от системата, които са длъжни да не я разпространяват. Дискретността е задължителен принцип преди всичко да се запази доброто име и авторитета на подпомаганото лице, както и да се предотвратят опити за чуждо вмешателство или употреба за неправомерно облагодетелстване. В тази връзка през 2002 г. бе приет и нормативен акт за защита на личните данни.

Необходима достатъчност е принцип, който предполага предоставянето на социални помощи или услуги да става в размер, форма, вид и време адекватни за противодействие на последиците от риска. Този принцип се явява задължително условие за стабилизиране на жизнения стандарт. Повечето от националните системи за социално подпомагане използват обосновани диференцирани минимални равнища на жизнения минимум и ги гарантират институционално. В България е възприета идентична система на гарантиран праг за жизнен минимум, но под въпрос остава обосноваването ѝ. Логично е, че при настоящите икономически условия гарантирания жизнен минимум няма възможност за постигане високи нива на паричния си еквивалент. В същото време обаче е антихуманно размера на гарантирания минимален доход да е 55 лв. Усилено се коментира повишаването му да достигане до нива от 65 лв., но предложението все още няма правна сила. Този финансов ресурс според законодателя е достатъчен месечно да покрие основните жизнени потребности на едно лице. Друг парадокс в правния мир е нарушената воля на Законодателя. Той е

постановил, че размерът на гарантирания минимален доход се актуализира *месечно* с акт на Министерски съвет. Последната промяна е отразена с ПМС 51/29.03.2005 г. с последваща правна сила, считано от 01.07.2005 г.

Сътрудничество се проявява чрез нормативна и информационна съгласуваност на институциите, ангажирани със социалната защита. Разширяването на формалните и неформални отношения между институциите води до по-доброто координиране на действията им.

Категориален апарат

Всяка сфера на организирана и съзнателна човешка дейност, положена върху научни основи, разполага със собствен категориален апарат. В състава му се включват термини, понятия, категории и дефиниции, специфични за конкретната област, които разкриват същността, характера и значението ѝ. Съвременните реалности предполагат мултидисциплинарен характер на научните направления, като по този начин използваните специфични понятия, термини и дефиниции в една област успешно се прилагат в редица други.

Подобно положение се наблюдава и в системата на социалното подпомагане, където се употребяват както специфични за подпомагането понятийни единици, така и термини, понятия и категории от социологията, педагогиката, психологията, икономиката, математиката и др. Тук за пореден път проличава обусловеността и тясната взаимовръзка на социалното подпомагане с другите обществени системи.

Началото би следвало да се постави с базовия понятиен апарат, върху който се гради концепцията и методиката на социалното подпомагане, след което да се направи опит за преглед на останалите дефиниции.

Базовият терминологичен апарат обхваща определенията на основните единици, винаги участващи като първични елементи – обекти и субекти на социалното подпомагане и критериите за диференцирането им.

Основен участник в процеса на социално подпомагане е субекта на подпомагане, т.е. лицето, което притежава квалификацията, компетенциите и правомощията да извършва социална работа. Това означава, че **“Социален работник”** е типична екипна професионална дейност на посредничество между от една страна хората в криза, в изолация и в условията на рисков недостиг на жизнен ресурс и от друга - регулиращите обществени институции и функционалните граждански общности. (Мирчев, М., 2003, стр. 256-263)

Социалните работници упражняват определена професионална дейност, с конкретни параметри, правомощия и специфики, които са определени от същността на социалната работа.

Според Международната федерация на социалните работници професията **“социална работа”** насърчава социалната промяна, разрешаването на проблеми на човешките взаимоотношения и развитието на способностите на хората с цел подпомагане на благоденствието. Използвайки теории за човешкото поведение и социалните системи, социалната работа се намесва там, където хората си взаимодействат със средата. Принципите на човешките права и социалната справедливост са фундаментални за социалната работа. (вж. IFSW, 2000, p.2)

Според нашето законодателство **“Социална работа”** е професионална дейност за подобряване взаимната адаптация на подпомаганите лица, семействата, групите и средата, в която те живеят. Тя е комплекс от подпомагащи дейности, насочени към постигане на по-добро качество на живот, достойнство и отговорност у хората на

основата на индивидуалните им способности, междуличностните отношения и ресурсите на общността. (вж. ЗСП, 2008, §1)

Следващото от базовите понятия е свързано с обекта на въздействие. За съжаление трябва да се отбележи, че за разлика от много други, това понятие все още няма легален термин, с който да се назовава навсякъде. В първите години на социалното подпомагане лицето, което се обслужва от социалните служби се наричаше “обект”, но времето не успя да наложи като термин. В следствие по аналогия на западните социални системи се привнесе “клиент”, но и до днес някои автори не са склонни за легализация на употреба му, защото в българския език “клиент” има различна семантична натовареност от тази в английския например. В английско-българския речник *CLIENT* ['klaɪənt] се транслира с три значения:

1. клиент (особ. на адвокат), довереник;
2. редовен посетител, купувач
3. исторически - плебей под покровителството на патриций; (вж. АБР, т. I, 1990, стр. 153)

Понятно става, че у нас възприемането на “клиент” е с различна семантика от тази, с която би следвало да се изпълни в случая. Може би този термин е подходящ в сферата на социалните услуги, но за социалните помощи не е особено адекватен.

Съществуват и други вариации за обозначаване на лицето, което се подпомага – “нуждаещ се”, “потребител”, “бенефициент”, “обслужван” и др. Съдбата им обаче е сходна и до сега няма единно установена дума за обозначаване. Явно проблема се сериозен, защото и нормативите не са акцентирали или установили конкретна езикова форма.

Въпреки всичко най-популярен и употребяван, особено в научните среди, остава терминът “клиент” като обозначаване на обекта на въздействие в социалното подпомагане и въобще в социалната работа.

Клиентите могат да имат различен социален статус предвид потенциалния риск, на който са изложени. “Рискът” се определя като възможна опасност и несигурност в перспектива с намесата на външни фактори.

Предвид спецификата на социалното подпомагане се диференцират три основни рискови групи:

"Здравен риск" е вероятността от възникване на неблагоприятни изменения в здравословното състояние при конкретно въздействие на вредни за здравето фактори и степента на тези изменения. (вж. ЗЗБУТ, 2005, §1) Влиянието на вредните фактори върху здравето на човека води до появата на определени увреждания.

"Увреждане" е всяка загуба или нарушаване в анатомичната структура, във физиологията или в психиката на даден индивид. (вж. ППЗИХУ, 2007, §1)

Условно в аспекта на социалното включване уврежданията могат да се разделят на две групи по отношение на темпоралните характеристики за наличие на дефицита – **временни** и **трайни**. При временните увреждания периодът на действие на дефицита има условна темпорална рамка, т.е. начало и край. Появата му е свързана с нарушена функционалност на човешкия организъм, но след адекватна медицинска терапия дефицитът изчезва и функционалността на организма се възстановява до нивата на норма.

Трайните увреждания водят до необратими последици във функционалността на човешкия организъм и терапевтичната намеса не може да доведе до пълната или частичната им компенсация. Лицата, у които се констатира подобни нарушения се

наричат лица с трайни увреждания. Законодателят определя, че **"лице с трайни увреждания"** е лицето, което в резултат на анатомично, физиологично или психическо увреждане е с трайно намалени възможности да изпълнява дейности по начин и в степен, възможни за здравия човек, и за което органите на медицинската експертиза са установили степен на намалена работоспособност или намалена възможност за социална адаптация 50,0 % и над 50,0 %. (вж. ЗСП, 2008, §1)

"Дете с трайно увреждане" е дете на възраст до 16 години с 50,0% и над 50,0 % на сто трайно ограничена възможност за социална адаптация или дете на възраст от 16 до 18 години с 50 на сто и над 50 на сто намалена работоспособност. (вж. ЗСП, 2008, §1)

С Постановление на Министерски съвет № 52/29.03.2005г. нововъведената терминологична единица **"лице с трайно увреждане"** заменя традиционно употребявания термин **"инвалид"**. (вж. ЗСП, 2008, §1)

Здравният риск предполага институционална обвързаност, предвид необходимостта от определяне на неговата степен. Процедурата се извършва от оторизирани регионални органи – Трудово-експертни лекарски комисии и Районни експертни лекарски комисии. Те диагностицират, констатираат и оценяват степента на увреждане в проценти и документално го отразяват в Експертно решение. На национално ниво органът, който утвърждава, ревизира и изменя решенията на регионалните структури е Националната експертна лекарска комисия.

Районните експертни лекарски комисии диагностицират само лица до навършване на пълнолетие и заключението е на база намалена способност за адаптация и социална интеграция.

Трудово-експертните лекарски комисии диагностицират само пълнолетни лица и заключението е на база трайно намалена работоспособност.

Степени на риска:

- до 50,0 % - норма;
- от 50,0 % до 70,0 % - ниска степен;
- от 70,0 % до 90,0% - средна степен;
- над 90,0 % - висока степен;

"Социален риск" - вероятност от възникване на негативни изменения в социалния статус при въздействие на неблагоприятни социални фактори – безработица, бедност, инфлация, и др.

"Комбиниран риск" - вероятност от съчетаване на социалния и здравния риск при едно лице.

Освен лицата с увреждания, като високо рискова социална група, контингент на социалното подпомагане са всички българските граждани, семейства и съжителстващи лица, които поради здравни, възрастови, социални и други независещи от тях причини не могат сами чрез труда си или доходите, реализирани от притежавано имущество, или с помощта на задължените по закон да ги издържат лица да осигуряват задоволяване на основните си жизнени потребности. (вж. ЗСП, 2008, Чл.2)

Според нормативите, регулиращи системата за социално подпомагане **"Семейството"** включва съпрузите, ненавършилите пълнолетие деца, както и навършилите пълнолетие, ако продължават да учат, до придобиване на средно общо или професионално образование, но не по-късно от навършване на 20-годишна възраст (родени, припознати, осиновени, доведени, заварени, с изключение на сключилите брак). (вж. ЗСП, 2008, § 1)

"Съжителстващи лица" са съвместно живеещите в едно жилище със или без родствена връзка, регистрирани на един адрес. (вж. ЗСП, 2008, § 1)

Най-често като рискови се считат групите, които по различни обективни или субективни причини не могат сами чрез доходите си или задължените за издръжката им лица да постигнат задоволяване на екзистенциалния си жизнен минимум. Условно диференцирането им може да се извърши на базата на посочените критерии:

- "Самотен родител" е лице, което поради вдовство, развод или несклучен граждански брак отглежда сам деца до 18-годишна възраст, както и навършилите пълнолетие лица, в случай че продължават да учат, до придобиване на средно общо или професионално образование, но не по-късно от навършване на 20-годишна възраст;
- "Дете сирак" е ненавършило пълнолетие дете, на което единият или двамата родители са починали.
- "Многодетни" са майките, родили (осиновили) и отгледали 3 и повече деца над едногодишна възраст.
- "Безработни" са всички физически и психически годни за работа лица в трудоспособна възраст, които са регистрирани в дирекциите "Бюра по труда" и активно търсят работа. (вж. ППЗСП, 2007, § 1)

Основните цели на социалното подпомагане са ориентирани към задоволяване на елементарни човешки потребности. В тази връзка законодателят определя за "основни жизненни потребности" - достатъчно храна, облекло и жилище, съобразно социално-икономическото развитие на страната. В съвременето има различни теории за обема и съдържанието на екзистенциалния минимум за живот. (вж. ППЗСП, 2007, § 1)

У нас абсолютната граница е определена чрез лимит, наречен "гарантиран минимален доход". Той е нормативно определен размер средства, който се използва като база за определяне на социалната помощ, с цел осигуряване на минимален доход за задоволяване на основни жизненни потребности на лицата, съобразно тяхната възраст, семейно положение, здравословно и имуществено състояние. (вж. ЗСП, 2008, § 1) Месечният размер на лимита се определя с акт на Министерския съвет. (вж. ЗСП, 2008, § 1)

Диференцираният подход, прилаган в системата на социалното подпомагане, предполага различия в лимита според индивидуалните потребности на клиентите. Тази разлика се определя чрез "диференцирания минимален доход". Той е производението от гарантирания минимален доход, коригиран с индивидуален коефициент (процент). (вж. ППЗСП, 2007, Чл. 9)

Основните форми на социално подпомагане се осъществява чрез:

"Социални помощи" - предоставяне на помощи в пари и/или в натура за задоволяване на основни жизненни потребности на гражданите, когато това е невъзможно чрез труда им и притежаваното от тях имущество. (вж. ЗСП, 2008, Чл. 1)

"Социални услуги" - дейности, които подпомагат и разширяват възможностите на лицата да водят самостоятелен начин на живот и се извършват в специализирани институции и в общността. (вж. ЗСП, 2008, § 1)

Една от функционалните цели на системата на социалното подпомагане е да генерира необходимите условия и мотивация за осъществяване на процеса за социално включване на подпомаганите лица. "Социално включване" е създаването на условия и възможности в най-висока степен за участие на подпомаганите лица в обществения живот. (вж. ЗСП, 2008, § 1)

При осъществяването на този процес са абсолютно недопустими проявите под каквато и да е форма на дискриминация спрямо подпомаганите. **“Дискриминация”** означава всяко различие, изключение, ограничаване или предпочитане на основата на признак, имащо за цел или резултат да навреди на упражняването на равна основа на правата на човека и основните свободи във всички области на обществения живот. (вж. Конвенция № 111, 1958, Чл.1) Според българското законодателство ограничаващият **признак** може да се предполага на база пол, раса, народност, етническа принадлежност, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или други признаци, установени в закон или в международен договор, по който България е страна. (вж. ЗЗД, 2003, Чл.4) Формите на проява се определят като:

- **Пряка дискриминация** е всяко по-неблагоприятно третиране на лице на основата на признаците, отколкото се третира, било е третирано или би било третирано друго лице при сравними сходни обстоятелства. (вж. ЗЗД, 2003, Чл.4)
- **Непряка дискриминация** е поставяне на лице на основата на признаците в по-неблагоприятно положение в сравнение с други лица чрез привидно неутрална разпоредба, критерий или практика, освен ако тази разпоредба, критерий или практика е обективно оправдан/а с оглед на законова цел и средствата за постигане на целта са подходящи и необходими. (вж. ЗЗД, 2003, Чл.4)

Основният приоритет на системата за социално подпомагане е обхвата и предоставянето на социални помощи и услуги за подкрепа на социално неравностойните групи от населението в стремежа им към живот с достойнство, независимост и цел, в съответствие с реалната обстановка и възможностите на страната.

REFERENCES

1. **Angelov, I., 2001:** Ангелов, И., и кол., Икономиката на България и Европейският съюз, ИИ-БАН, С., 2001;
2. **Angelov, I., 2003:** Ангелов, И., Стратегия за догонващо икономическо развитие до 2020 година, ИИ на БАН, С., 2003;
3. **Atanasov, B., 1995:** Атанасов, Б., Инфлацията и доходите на населението, С., 1995;
4. **Dimitrov, L., 1994:** Димитров, Л., Безработицата в България 1991 – 1993 г., АИПР, С., 1994,
5. **Report of the SAA for Social Assistance, 2004:** Доклад за дейността на АСП за социално подпомагане, 2004;
6. **Yonkov, L., 1993:** Йонков, Л, Актуални проблеми на системата социални грижи, С., 1993;
7. **Kubratov, V., 2003:** Курбатов, В. и кол., Социална работа, Ростов на Дон, 2003;
8. **National Statistical Institute, 2000:** НСИ, , Статистически справочник, С., 2000;
9. **Report of the Social Assistance Agency, 2007:** Отчет за дейността на Агенция за социално подпомагане, 2007, София;
10. **Petkov, P., 2003:** Петков, П., Социална статистика, Шумен, 2003;

11. **Program of the World Bank in Bulgaria, 2002:** Програма на Световната банка в България, 2002, Брюксел;
12. **Statev, S., 1999:** Статев, С., Макроикономика, С., 1999;
13. Съвременен тълковен речник на българския език, ред. С. Буров, В.Търново, 1994;
14. **Tashev, T., 1999:** Ташев, Т., Министрите на България 1879-1999, С., 1999;
15. **Hristova, A.K., 2005:** Христова, А., К., Станчев, Начало на стопанските реформи в България (Лъкатушенето и заблудите в периода между 1990 и 1997), <http://www.easibulgaria.org>, 2005;

Acts:

1. **The Constitution of the Republic of Bulgaria:** Конституция на Република България, 1991;
2. **Family Code:** Семейен Кодекс, ДВ. бр.41/ 1985, изм. ДВ. бр.63/ 2003;
3. **Labour Code:** Кодекс на труда, ДВ, бр. 26/1986, изм. и доп., бр. 43/ 2008;
4. **Social Assistance Act:** Закон за социално подпомагане, ДВ, бр. 56/ 1998, изм. и доп. ДВ бр. 58/ 2008;
5. **Law on Child Protection:** Закон за закрила на детето, ДВ. бр.48/ 2000, изм. ДВ. бр.59/ 2007;
6. **Law on Integration of People with Disabilities:** Закон за интеграция на хората с увреждания, ДВ, бр. 81 от 17.09.2004, доп. ДВ бр. 108/2007;